

พระราชบัญญัติคุ้มครองเด็กที่เกิดโดยอาศัยเทคโนโลยีช่วยการเจริญพันธุ์ทางการแพทย์ พ.ศ. ๒๕๕๘ (ตอนที่ ๑)

นางปิยนันท์ พันธุ์ชนะวานิช^๑

พระราชบัญญัติคุ้มครองเด็กที่เกิดโดยอาศัยเทคโนโลยีช่วยการเจริญพันธุ์ทางการแพทย์ พ.ศ. ๒๕๕๘ ประกาศในราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ ๑๓๒ ตอนที่ ๓๘ ก ลงวันที่ ๑ พฤษภาคม ๒๕๕๘ มีผลใช้บังคับตั้งแต่วันถัดจากวันประกาศราชกิจจานุเบกษา คือ ตั้งแต่วันที่ ๓๐ กรกฎาคม ๒๕๕๘ เป็นต้นไป มีทั้งหมด ๕๖ มาตรา แบ่งเป็น ๖ หมวด หมวด ๑ คณะกรรมการคุ้มครองเด็กที่เกิดโดยอาศัยเทคโนโลยีช่วยการเจริญพันธุ์ทางการแพทย์ หมวด ๒ การให้บริการเกี่ยวกับเทคโนโลยีช่วยการเจริญพันธุ์ทางการแพทย์ หมวด ๓ การตั้งครรภ์แทน หมวด ๔ ความเป็นบิดาและมารดาของเด็กและการคุ้มครองเด็กที่เกิดโดยอาศัยเทคโนโลยีช่วยการเจริญพันธุ์ทางการแพทย์ หมวด ๕ การควบคุมการดำเนินการเกี่ยวกับเทคโนโลยีช่วยการเจริญพันธุ์ทางการแพทย์ หมวด ๖ บทกำหนดโทษ และบทสุดท้ายคือบทเฉพาะกาล โดยมีเหตุผลในการประกาศใช้พระราชบัญญัตินี้ คือ โดยที่ความก้าวหน้าทางวิทยาการและเทคโนโลยีทางการแพทย์ในการบำบัดรักษาภาวะการมีบุตรยากสามารถช่วยให้ผู้ที่มีภาวะการมีบุตรยากมีบุตรได้โดยใช้เทคโนโลยีช่วยการเจริญพันธุ์ทางการแพทย์ อันมีผลทำให้บทบัญญัติของกฎหมายที่ใช้บังคับอยู่ในปัจจุบันในเรื่องความเป็นบิดามารดาที่ขัดแย้งกฎหมายของเด็กที่เกิดจากเทคโนโลยีช่วยการเจริญพันธุ์ทางการแพทย์ไม่สอดคล้องกับความสัมพันธ์ในทางพันธุกรรม ดังนั้น เพื่อกำหนดสถานะความเป็นบิดามารดาที่ขัดแย้งกฎหมายของเด็กที่เกิดโดยอาศัยเทคโนโลยีช่วยการเจริญพันธุ์ทางการแพทย์ให้เหมาะสมตลอดจนควบคุมการศึกษาวิจัยทางวิทยาศาสตร์การแพทย์เกี่ยวกับตัวอ่อนและเทคโนโลยีช่วยการเจริญพันธุ์ทางการแพทย์มิให้มีการนำไปใช้ในทางที่ไม่ถูกต้อง จึงจำเป็นต้องตราพระราชบัญญัตินี้ นัยหมายความว่า หากไม่มีการตราพระราชบัญญัตินี้ขึ้นมา สถานะของเด็กที่เกิดโดยอาศัยเทคโนโลยีช่วยการเจริญพันธุ์ทางการแพทย์ยังคงเป็นปัญหา รวมทั้งสิทธิตามกฎหมายของเด็กเหล่านี้ที่จะพึงมีพึงได้จากบิดามารดาก็จะไม่ได้รับความคุ้มครอง ตลอดจนการควบคุมการศึกษาวิจัยทางวิทยาศาสตร์การแพทย์เกี่ยวกับตัวอ่อนและเทคโนโลยีช่วยการเจริญพันธุ์ทางการแพทย์มิให้นำไปใช้ในทางที่ไม่ถูกต้อง รวมถึงอาจมีช่องว่างให้เกิดการซื้อขายตัวอ่อนที่จะนำไปสู่การค้ามนุษย์ในที่สุด

พระราชบัญญัติคุ้มครองเด็กที่เกิดโดยอาศัยเทคโนโลยีช่วยการเจริญพันธุ์ทางการแพทย์ พ.ศ. ๒๕๕๘ ได้มีการกำหนดคำนิยามต่าง ๆ ไว้ เช่น

^๑ เลขานุการแผนกคดีเยาวชนและครอบครัวในศาลฎีกา

“เทคโนโลยีช่วยการเจริญพันธุ์ทางการแพทย์” หมายความว่า กรรมวิธีใด ๆ ทางวิทยาศาสตร์ การแพทย์ที่นำอสุจิและไข่ออกจากร่างกายมนุษย์ เพื่อให้เกิดการตั้งครรภ์โดยไม่เป็นไปตามธรรมชาติ รวมทั้งการผสมเทียม

“ตัวอ่อน” หมายความว่า อสุจิและไข่ของมนุษย์ซึ่งรวมกันจนเกิดการปฏิสนธิไปจนถึงแปดสัปดาห์

“ทารก” หมายความว่า ตัวอ่อนของมนุษย์ที่มีอายุเกินกว่าแปดสัปดาห์ ไม่ว่าจะอยู่ในหรือนอกมดลูกของมนุษย์

“การผสมเทียม” หมายความว่า การนำอสุจิเข้าไปในอวัยวะสืบพันธุ์ของหญิงเพื่อให้หญิงนั้นตั้งครรภ์โดยไม่มีการร่วมประเวณี

“การตั้งครรภ์แทน” หมายความว่า การตั้งครรภ์โดยอาศัยเทคโนโลยีช่วยการเจริญพันธุ์ทางการแพทย์ โดยหญิงที่รับตั้งครรภ์แทนมีข้อตกลงเป็นหนังสือไว้กับสามีและภริยาที่ชอบด้วยกฎหมาย ก่อนตั้งครรภ์ว่าจะให้ทารกในครรภ์เป็นบุตรของสามีและภริยาที่ชอบด้วยกฎหมายนั้น

การตั้งครรภ์แทนมีการบัญญัติรองรับไว้ในหมวด ๓ แห่งพระราชบัญญัติดังกล่าวโดยกำหนดให้ การตั้งครรภ์แทนจะต้องเป็นไปตามเงื่อนไขตามมาตรา ๒๑ กล่าวคือ (๑) สามีและภริยาที่ชอบด้วยกฎหมาย ซึ่งภริยาไม่อาจตั้งครรภ์ได้ที่ประสงค์จะมีบุตรโดยให้หญิงอื่นตั้งครรภ์แทนต้องมีสัญชาติไทย ในกรณีมิได้ มีสัญชาติไทย ต้องจดทะเบียนสมรสมาแล้วไม่น้อยกว่าสามปี (๒) หญิงที่รับตั้งครรภ์แทนต้องมิใช่บุพการี หรือผู้สืบสันดานของผู้ที่ประสงค์จะมีบุตร (๓) หญิงที่รับตั้งครรภ์แทนต้องเป็นญาติสืบสายโลหิตของผู้ประสงค์จะมีบุตร หากไม่มีญาติสืบสายโลหิตให้หญิงอื่นรับตั้งครรภ์แทนได้ (๔) หญิงที่รับตั้งครรภ์แทนต้อง เคยมีบุตรมาก่อนแล้วเท่านั้น ถ้าหญิงนั้นมีสามีต้องได้รับความยินยอมจากสามีที่ชอบด้วยกฎหมายด้วย ส่วนการดำเนินการให้ตั้งครรภ์แทนตามพระราชบัญญัตินี้ทำได้สองวิธีคือ ตามมาตรา ๒๒ (๑) ใช้ตัวอ่อนที่เกิดจากอสุจิของสามีและไข่ของภริยาที่ชอบด้วยกฎหมายที่ประสงค์จะให้มีการตั้งครรภ์แทน (๒) ใช้ตัวอ่อนที่เกิดจากอสุจิของสามีหรือไข่ของภริยาที่ชอบด้วยกฎหมายที่ประสงค์จะให้มีการตั้งครรภ์แทนกับไข่หรืออสุจิของผู้อื่น ทั้งนี้ ห้ามใช้ไข่ของหญิงที่รับตั้งครรภ์แทน นั้นหมายความว่าผู้ที่ประสงค์จะให้มีการตั้งครรภ์แทนต้องใช้เซลล์สืบพันธุ์ของทั้งคู่ หรือของคู่สมรสฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งเพื่อให้เกิดตัวอ่อนที่เกิดมามีความสัมพันธ์ทางพันธุกรรมกับผู้ที่ประสงค์จะให้มีการตั้งครรภ์เพื่อกำหนดสถานะความเป็นบิดามารดาที่ชอบด้วยกฎหมายของเด็กที่เกิดโดยอาศัยเทคโนโลยีช่วยการเจริญพันธุ์สอดคล้องกับเจตนารมณ์ของพระราชบัญญัตินี้ สำหรับการยุติการตั้งครรภ์แทนนั้นพระราชบัญญัตินี้ก็ได้กำหนดให้ต้องกระทำโดยผู้ประกอบวิชาชีพเวชกรรมและต้องได้รับความยินยอมเป็นหนังสือจากผู้ประสงค์ให้มีการตั้งครรภ์แทนและหญิงที่รับตั้งครรภ์แทนนั้น แต่ในกรณีที่หญิงที่รับตั้งครรภ์แทนนั้นไม่ยินยอม ให้ถือว่าข้อตกลงการตั้งครรภ์แทนเป็นอันยุติลง และหญิงที่รับตั้งครรภ์แทนไม่ต้องชดใช้ค่าใช้จ่ายตามข้อตกลงดังกล่าว (มาตรา ๒๖)

การกำหนดสถานะความเป็นบิดามารดาของเด็กและการคุ้มครองเด็กที่เกิดโดยอาศัยเทคโนโลยีช่วยการเจริญพันธุ์ทางการแพทย์ได้ถูกกำหนดไว้ในหมวด ๔ เริ่มตั้งแต่มาตรา ๒๙ ที่ให้เด็กดังกล่าวเป็นบุตรชอบด้วยกฎหมายของสามีและภริยาที่ชอบด้วยกฎหมายซึ่งประสงค์จะมีบุตร แม้ว่าสามีหรือภริยาซึ่งประสงค์จะมีบุตรถึงแก่ความตายก่อนเด็กเกิด และเมื่อเกิดกรณีนั้นขึ้น กฎหมายให้หญิงที่รับตั้งครรภ์แทนเป็นผู้ปกครองเด็กนั้นจนกว่าจะมีการตั้งผู้ปกครองขึ้นใหม่ (มาตรา ๓๐) ส่วนชายหรือหญิงที่บริจาคอสุจิหรือไข่ซึ่งนำมาใช้ปฏิสนธิเพื่อเป็นตัวอ่อนเพื่อการตั้งครรภ์หรือผู้บริจาคตัวอ่อน และเด็กที่เกิดจากอสุจิไข่หรือตัวอ่อนที่บริจาคดังกล่าว ไม่มีสิทธิและหน้าที่ระหว่างกันตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยครอบครัวและมรดก (มาตรา ๒๙ วรรคสอง) นอกจากนี้หญิงที่รับตั้งครรภ์แทนไปฝากครรภ์หรือไปคลอดบุตรก็ให้นำข้อตกลงเรื่องการตั้งครรภ์แทนไปแสดงเพื่อเป็นหลักฐานในการออกหนังสือรับรองการเกิดและแจ้งการเกิดของเด็กต่อไป (มาตรา ๓๑) โดยในการแจ้งการเกิดนั้นกฎหมายให้เป็นหน้าที่ของผู้ประสงค์ให้มีการตั้งครรภ์แทนเป็นผู้ไปแจ้งการเกิด แต่ถ้าผู้ประสงค์ให้มีการตั้งครรภ์แทนถึงแก่ความตายก่อนเด็กเกิด หรือไม่อยู่ในประเทศไทย หรือไม่ปรากฏตัวภายหลังคลอดเด็ก ให้หญิงที่รับตั้งครรภ์แทนมีหน้าที่ไปแจ้งการเกิด (มาตรา ๓๒) และให้นำบทบัญญัติตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยครอบครัวและมรดกมาใช้บังคับโดยอนุโลม เพียงเท่าที่ไม่ขัดหรือแย้งกับบทบัญญัติแห่งพระราชบัญญัตินี้

แผนกคดีเยาวชนและครอบครัวในศาลฎีกา

กันยายน ๒๕๖๕